

The Administration Model for Developing Communities Relationship of Primary Schools under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office

Chaidumrong Singhacharoenwat ^{1*}, Sakchai Niranthawee², Achara Wattananarong³ & Tharin Rasanond⁴

¹ Faculty of Education, University of Phayao, Thailand

² Faculty of Education, University of Phayao, Thailand

³ Faculty of Education, University of Phayao, Thailand

⁴ Faculty of Education, University of Phayao, Thailand

* Corresponding author. E-mail: lan.qieng@gmail.com

Abstract

The purposes of this study were to 1) investigate the current conditions of community–school relationship development in primary schools under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office, and 2) develop and evaluate an administrative model designed to enhance community–school relationship development in these schools. The research was conducted in two phases. Phase 1 examined the existing conditions of community–school relationships, while Phase 2 focused on developing and validating an administrative model. The sample comprised 189 school principals in the 2024 academic year. Research instruments included a questionnaire, a semi-structured interview form, and a model evaluation form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed that community–school relationship development comprised seven components: school and public relations, community service, participation in community activities, community involvement and support, the area of basic education, school board, trust and social relationships, and sustainable development, with the overall level rated as high. The resulting CHAN-RELATE Model consisted of four elements: fundamental principles, objectives, seven core components, and implementation procedures based on the Deming Quality Cycle (PDCA). The evaluation indicated that the model’s appropriateness and feasibility were rated highly.

Keywords: School Administration, Community Relations, Chanthaburi Primary Educational Service Area Office

รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

ชัยดำรงค์ สิงหเจริญวัฒน์^{1*}, ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี², อัจฉรา วัฒนานรงค์³, และ ธารินทร์ รสานนท์⁴

1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

3 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

* Corresponding author: E-mail: lan.qieng@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี 2) สร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี การวิจัยมี 2 ระยะ คือ 1) การศึกษาสภาพความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี 2) การสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 189 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริหารชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน สภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผู้วิจัยได้รูปแบบการบริหาร ชื่อว่า รูปแบบ CHAN-RELATE ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 3 องค์ประกอบของรูปแบบ 7 ด้าน และส่วนที่ 4 กระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบใช้วงจรคุณภาพเดมมิง 3) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ความสัมพันธ์กับชุมชน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

บทนำ

การพัฒนาโรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยบทบาทและความร่วมมือจากชุมชนในการสนับสนุนโรงเรียน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนสถาบันการศึกษาของชุมชน โรงเรียนต้องการความช่วยเหลือจากชุมชน ในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น ด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมถึงกำลังใจจากประชาชนในพื้นที่ ความร่วมมือดังกล่าว เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน และถือว่าโรงเรียนเป็น ทรัพยากรที่มีค่าของชุมชน ขณะเดียวกันโรงเรียนจำเป็นต้องตอบสนองความต้องการของชุมชนเพื่อคงไว้ซึ่ง ความไว้วางใจ และรักษาการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง การสร้างความสัมพันธ์เช่นนี้ต้องเริ่มจากความพร้อมของ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และเข้าใจ ในการบริหารการศึกษาที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน การดำเนินการควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีการติดตามผลที่ เป็นระบบ โดยผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง ทั้งในฐานะ ผู้บริหาร คณะกรรมการ หรือผู้ปกครอง รวมถึงองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาความรู้และทักษะในด้าน การบริหารและการจัดการการศึกษามีความสำคัญและต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมี ส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดกับชุมชน และทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญถึงผลประโยชน์สูงสุดของการศึกษาและผู้เรียน เป็นสำคัญ (ธีระ รุญเจริญ, 2554) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนยังเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจ และ ความเชื่อมั่นร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้โรงเรียนสามารถใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิด ประโยชน์ในการจัดการศึกษา อีกทั้งยังทำให้ชุมชนรู้สึกมีความผูกพัน และไว้วางใจโรงเรียน ชุมชนจะให้การ สนับสนุนโรงเรียนในการดูแลทรัพยากรและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การบริจาคอุปกรณ์ที่ขาดแคลนหรือการ ซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ โดยไม่มีการคิดค่าตอบแทน (พนิชดา วีรชาติ, 2552)

การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังความในมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความ เข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหา ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ สอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การ พัฒนาระหว่าง ชุมชน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งเน้นให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะกำหนดหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดีและการประกอบอาชีพ โรงเรียนมีหน้าที่นำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ เพื่อสร้างสมาชิกที่ดีในครอบครัว ชุมชน และสังคม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนจะช่วย เสริมสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาภารกิจของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2545)

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษามีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คุณลักษณะ และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างรอบด้านเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว โรงเรียนจึงมิได้เป็นเพียงสถานที่จัดการเรียนรู้เชิงวิชาการเท่านั้น หากแต่ต้องทำหน้าที่เป็น ศูนย์กลางแห่งการพัฒนาชุมชน สังคม และคุณภาพชีวิตของผู้เรียน โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ (School as Community Hub) ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับการส่งเสริมจากกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในยุคปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามจากการสำรวจเบื้องต้นในโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่า การดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในลักษณะกิจกรรมเฉพาะครั้ง ไม่ได้เป็นกระบวนการที่มีระบบและความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนยังจำกัดอยู่ในระดับ “รับทราบ” หรือ “เข้าร่วมตามโอกาส” มากกว่าการ **“ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมพัฒนา”** โรงเรียนขาดแนวทางหรือรูปแบบการบริหารที่ชัดเจน ขึ้นอยู่กับทักษะของผู้บริหารเฉพาะรายและแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน ไม่มีเครื่องมือหรือโมเดลการบริหารที่สามารถนำไปใช้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนยังไม่สามารถตอบสนองนโยบายการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมทางการศึกษาที่ภาครัฐกำหนดไว้ ในด้านสภาพที่ควรเป็น โรงเรียนประถมศึกษาควรมีระบบบริหารจัดการที่สามารถพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน-ชุมชน-องค์กรท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ควรมีการใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ (Community-based Learning) และบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา รวมถึงต้องมีการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัย **“รูปแบบการบริหาร”** ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของพื้นที่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพจริงกลับพบว่า **“ช่องว่าง” (Gap)** ระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นกับสิ่งที่เป็นอย่างจริงอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนยังไม่ใช้กระบวนการบริหารที่เป็นระบบ ยังไม่มีรูปแบบการบริหารที่ถ่ายทอดและใช้ได้กับทุกโรงเรียน การเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนยังไม่มีฐานคิดทางวิชาการรองรับอย่างชัดเจน ทำให้ความร่วมมือระหว่างสองภาคส่วนนี้ยังไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ การศึกษานโยบาย และการมีส่วนร่วมทางการศึกษาทั่วไป แต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่มุ่งเน้น **“การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างเป็นระบบ ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี”** อย่างชัดเจน จึงถือเป็น **“ช่องว่างเชิงวิชาการ (Research Gap)”** ที่ควรได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เกิดเป็นองค์ความรู้เชิงรูปธรรม

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ที่ต้องขับเคลื่อนองค์กรทางการศึกษาและมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยมุ่งพัฒนาเป็น**รูปแบบการบริหารเชิงระบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริง** และสามารถต่อยอดเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สู่การเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกและเสริมสร้างความเข้มแข็งของโรงเรียนในฐานะศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี
2. เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีความหลากหลายในการนิยามจากผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ตัวอย่างเช่น เฮอริเบิร์ต (Simon A. Herbert, 1950) กล่าวว่า การบริหารคือศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ที่ใช้ศิลปะในการกระตุ้นและทำให้ผู้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่ผู้บริหารตั้งไว้ ในขณะที่เฮนซ์และคูนซ์ (Heinz Weihrich, Harold Koontz, 1993) ให้ความหมายของการบริหารว่าเป็นการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ เช่น คน เงิน และทรัพยากรอื่น ๆ ในการดำเนินงาน บาร์ทอลและมาร์ติน (Bartol and Martin, 1997) ได้อธิบายว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยการทำงานร่วมกับบุคคลและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่วนโฮล (Holt, R. C., 1993) นิยามความหมาย การบริหารเป็นศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ผ่านกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การเป็นผู้นำและการควบคุม

กระบวนการบริหารเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้บริหารทุกองค์กรต้องเลือกใช้ตามความจำเป็นและความเหมาะสมของสถานการณ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร กระบวนการบริหารประกอบด้วยลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องและมีปฏิสัมพันธ์กันทุกทิศทาง ซึ่งมีหลายแนวคิดจากนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาและเสนอแนวทางการบริหารการบริหารยังเกี่ยวข้องกับการนำแนวคิดวงจร PDCA ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน (Plan), การดำเนินการ (Do), การตรวจสอบ (Check), และการปรับปรุง (Act) เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่อง โดยยูธนา เกื้อกุล (2560) กล่าวถึง การนำ PDCA มาใช้ในองค์กรเพื่อปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องและประเมินผลที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ การบริหารสถานศึกษาตามหลักการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ใช้กระบวนการ PDCA เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยครอบคลุมการวางแผน การจัดองค์กร การควบคุม และการประเมินผลการดำเนินงาน รวมถึงการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ และสื่อการสอน เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายและคุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น

สรุปได้ว่าการบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการจัดการและดำเนินงานเพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยการบริหารเกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดองค์กร การควบคุม และการประเมินผล ซึ่งรวมถึงการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ และสื่อการสอน การใช้วงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) ในการบริหารช่วยให้การดำเนินงานมีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยการวางแผน การดำเนินการที่เป็นระบบ การตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในองค์กร

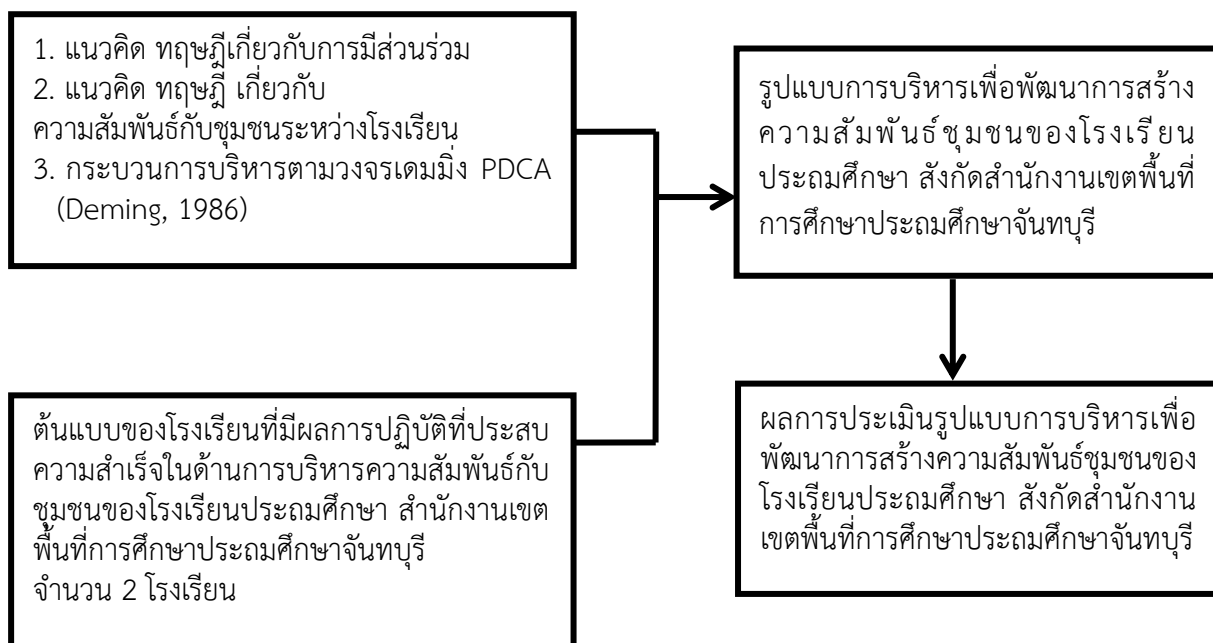
แนวคิดและหลักการการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนระหว่างโรงเรียน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาและสร้างสังคมที่เข้มแข็ง โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดและกรอบในการพัฒนาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการศึกษาและการพัฒนาชุมชนโดยรวม แฮร์ริส (Harris, 1975) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกันและการให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ และรัตนากาญจนพันธ์ (2556) ให้ความคิดเห็นว่าเป็นกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือทั้งจากโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนา และส่งเสริมกิจกรรมที่เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย ในทำนองเดียวกัน วาสนา ชูแสง (2557) เห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นการสร้างความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนและชุมชนไปพร้อมกัน นอกจากนี้

แนวคิดของ นาวัน แกละสมุทร (2562) กล่าวไว้ว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน รวมถึงการวางแผนและประเมินผลร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนและชุมชนเกิดผลสำเร็จทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นพธิ หอมชื่นชม (2564) เห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนคือการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ และการตอบสนองความต้องการของชุมชนให้ตรงกับบริบทและสถานการณ์ในแต่ละท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างความร่วมมือความเข้าใจระหว่างกันและพร้อมการให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษา โดยโรงเรียนและชุมชนมีการร่วมมือกันในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและพัฒนาเด็กเยาวชนให้มีคุณภาพชุมชนและผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาและช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้การบริหารจัดการภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพทั้งการร่วมมือและการสื่อสารอย่างต่อเนื่องที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน จากงานวิจัยนี้ มีกรอบการวิจัยดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเบื้องต้นการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่
ระยะที่ 1

ศึกษาสภาพความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ แล้วสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยอย่างกว้าง โดยดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ศึกษา วิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา ทำการสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำมากำหนด

เป็นกรอบแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

2. ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ที่มีความสำเร็จจากการสร้างความสัมพันธ์ชุมชน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น ที่ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับสภาพการบริหาร แล้วนำผลไปประกอบการวิเคราะห์แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

เครื่องมือวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ได้ดำเนินการตามกระบวนการอย่างเป็นระบบและมีความน่าเชื่อถือโดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชนของสถานศึกษา เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดและองค์ประกอบเนื้อหาในการสร้างเครื่องมือวิจัย จากนั้นได้กำหนดขอบเขตของแบบสอบถามให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเลือกใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสะท้อนความคิดเห็นที่หลากหลายและสามารถนำไปวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากกำหนดกรอบและโครงสร้างแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา และนำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องของข้อคำถาม ก่อนจะนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ต่อจากนั้นได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร การศึกษาและผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความครอบคลุมของคำถาม และความชัดเจนของภาษาที่ใช้ โดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามและเนื้อหาที่ต้องการวัด เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือสามารถประเมินสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ เมื่อผ่านขั้นตอนการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว แบบสอบถามได้รับการนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ซึ่งสุ่มเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อทดสอบความชัดเจน ความสอดคล้องของโครงสร้าง และการใช้งานจริง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha) ตามวิธีของครอนบาค (1970) เมื่อพบว่าค่าความเชื่อมั่นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยจึงปรับปรุงแบบสอบถามตามความจำเป็นและเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ความเห็นชอบ

สุดท้าย นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และได้รับความเห็นชอบแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงสำหรับการวิเคราะห์สภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean: M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) เพื่อสะท้อนภาพรวมของสภาพปัจจุบันอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

ระยะที่ 2

การสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) และสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

2. นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง และครอบคลุม และนำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

3. นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ไปสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน ที่มีความรู้ความสามารถ และ/หรือมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหรือวิทยฐานะเชี่ยวชาญ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

4. นำข้อมูลที่ได้จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบ จัดทำเป็นกรอบและยกยกร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

5. ประเมินคุณภาพของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและประเมินในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้

เครื่องมือวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จำนวน 1 ฉบับ ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 15 คน และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินหลังการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การประเมินความเหมาะสมและความถูกต้องของร่างรูปแบบฯ ผู้วิจัยได้สร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ การจัดทำแบบประเมินเพื่อใช้ตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบการบริหารเพื่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ได้ดำเนินการผ่านกระบวนการอย่างเป็นระบบและรอบคอบ โดยเริ่มจากการนำรายละเอียดขององค์ประกอบในแบบดังกล่าวมาวิเคราะห์และกำหนดเป็นโครงสร้างเนื้อหาของแบบประเมินเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและตัวชี้วัดที่ต้องการวัดอย่างแท้จริง จากนั้นจึงจัดทำแบบประเมินฉบับร่างเพื่อนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความครอบคลุม ความเหมาะสม และความถูกต้องของเนื้อหา ก่อนจะนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ต่อมาได้นำแบบประเมินฉบับปรับปรุงเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษ จำนวน 7 คน ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) และคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีค่าดัชนีตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป เพื่อให้มั่นใจว่าแบบประเมินสามารถสะท้อนเนื้อหาที่ต้องการวัดได้อย่างถูกต้อง หลังจากนั้นจึงดำเนินการปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1970) เมื่อแบบประเมินผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงจนมีความเหมาะสมแล้ว จึงนำเสนอเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงสำหรับประเมินความเหมาะสม ความถูกต้อง และประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารเพื่อการพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนต่อไป

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่า

1.1 องค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริหารชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า องค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดย 3 อันดับแรก คือ 1) องค์ประกอบด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาโรงเรียน ช่วยในด้านการประสานความร่วมมือจากองค์กรภายนอกหรือภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนโรงเรียน อีกทั้งยังเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน 2) องค์ประกอบด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน โดยพบว่า โรงเรียนและชุมชนต้องมีเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในระยะยาวและควรมีความต่อเนื่องในการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชนโดยไม่มองข้ามบทบาทหรือความสำคัญของผู้นำชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และ 3) องค์ประกอบด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการมอบหมายครู นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ การเข้าร่วมงานหรือกิจกรรมสำคัญของคนในชุมชนในโอกาสสำคัญต่าง ๆ

2. ผลการสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

2.1 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการบริหารที่มีชื่อว่า “รูปแบบ CHAN-RELATE” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

2.1.1 หลักการสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) 2) การมุ่งเน้นเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goals) 3) ความโปร่งใสและจริงใจ (Transparency and Sincerity) 4) การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Continuous and Sustainable Development)

2.1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) เพื่อสร้างกระบวนการบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนที่เป็นระบบและต่อเนื่อง 2) เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนจากผู้สนับสนุนสู่การเป็นหุ้นส่วน 3) เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2.1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ 7 ด้าน (CHAN-RELATE) ประกอบด้วย 1) Communication: ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน 2) Hospitality: ด้านการให้บริการชุมชน 3) Activity Participation: ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน 4) Networking & Support: ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุน 5) Role of School Board: ด้านบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 6) Empathy & Trust: ด้านการสร้าง ความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคม 7) Long-term Development: ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน

2.1.4 กระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบ ใช้วงจรคุณภาพเดมมิง (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Plan), การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ (Do), การตรวจสอบและประเมินผล (Check), และการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง (Act)

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

2.2.1 ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุดคือ ความครอบคลุมขององค์ประกอบ รองลงมา คือ ด้านหลักการสำคัญของรูปแบบ และด้านกระบวนการขับเคลื่อนด้วยวงจร

2.2.2 ด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้สูงสุดคือ กระบวนการขับเคลื่อนด้วยวงจร PDCA รองลงมา คือ ด้านความครอบคลุมขององค์ประกอบและด้านหลักการสำคัญของรูปแบบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี จากผลการวิจัย พบว่าสภาพการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดจันทบุรีตระหนักและให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนผ่านความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก รองลงมา คือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของนฤมล เส็งวัฒน์ (2564) และจรรุภา ททรัพย์มี (2560) ที่ศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนในกลุ่มศรีราชา 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่าสภาพการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี

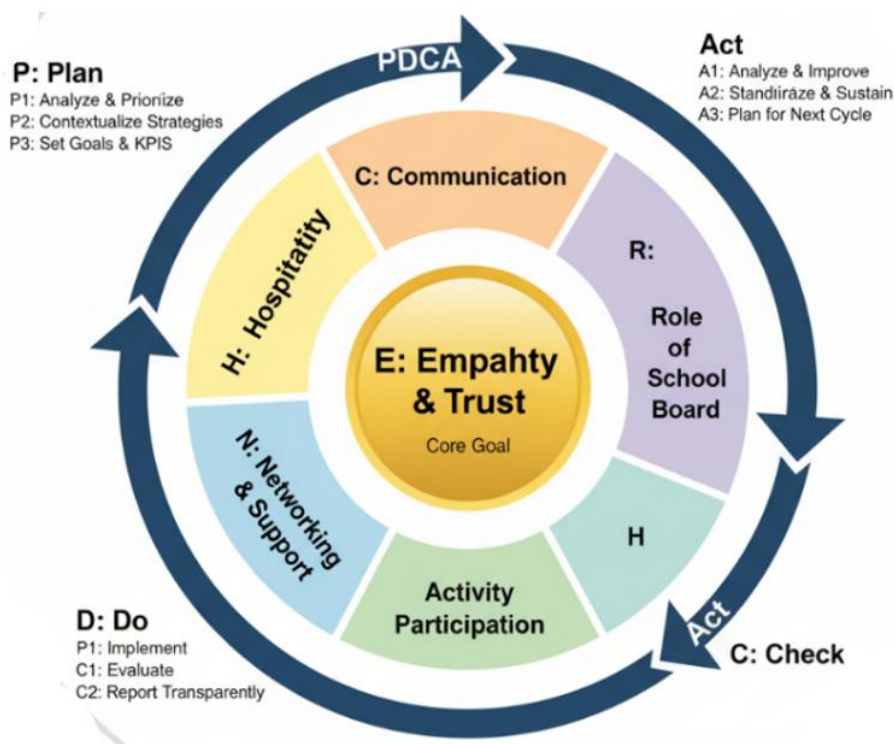
2.1 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีสามารถอภิปรายผลเกี่ยวกับรูปแบบ CHAN-RELATE ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นนวัตกรรมการบริหารที่ตอบโจทย์บริบทของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรีได้อย่างตรงจุด ความสำเร็จและความเหมาะสมของรูปแบบนี้สามารถอภิปรายได้ในมิติที่เกี่ยวข้อง คือ มิติความครอบคลุมและความเชื่อมโยงขององค์ประกอบ ดังนี้ รูปแบบ CHAN-RELATE มีจุดเด่นที่การสังเคราะห์องค์ประกอบ 7 ด้าน คือ (C-H-A-N-R-E-L) ที่ครอบคลุมทุกมิติของการสร้างความสัมพันธ์ ตั้งแต่การสื่อสาร (Communication) ไปจนถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน (Long-term Development) องค์ประกอบเหล่านี้ไม่ได้แยกส่วนกัน แต่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างเช่น การสื่อสาร (C) ที่ดีและโปร่งใสจะนำไปสู่ความไว้วางใจ (E) เมื่อชุมชนไว้วางใจ ก็พร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุน (N) และเมื่อมีส่วนร่วมมากขึ้น ก็จะเกิดการพัฒนายั่งยืนร่วมกัน (L) ในที่สุด หลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Kindred (1975) ที่เสนอว่าการประชาสัมพันธ์ที่ดีต้องตั้งอยู่บนความบริสุทธิ์ใจ (Sincerity) และต้องทำอย่างต่อเนื่อง (Continuity) เพื่อสร้างความเชื่อมั่น นอกจากนี้ การออกแบบองค์ประกอบยังสะท้อนการนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 โดยมุ่งยกระดับด้านที่เป็นจุดอ่อน คือ การประชาสัมพันธ์และเสริมด้านที่เป็นจุดแข็ง คือ บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างแท้จริง ซึ่งการยกระดับบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาจากผู้เข้าร่วมประชุมไปสู่การเป็นหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ ถือเป็นหัวใจสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมสมัยใหม่ของเฮฟเฟอร์แมน (Hefferman, 1992) ที่ชี้ว่าปัญหาสำคัญคือความไม่ชัดเจนในบทบาทของคณะกรรมการ

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ที่ได้ศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและในด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมขององค์ประกอบทั้ง 7 ด้านที่สะท้อนถึงการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีอย่างแท้จริง และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบแต่ละด้านของรูปแบบ พบว่า ด้านหลักการสำคัญของรูปแบบมีความโปร่งใสและจริงใจ ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อเป้าหมายร่วมกันโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบเน้นการเสริมสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วม และด้านกระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบด้วยวงจร PDCA มีขั้นตอนและกระบวนการที่ชัดเจนครอบคลุมทุกองค์ประกอบของรูปแบบ สอดคล้องกับการวิจัยของชัชพงศ์ ไทยเพชรกุล (2567) พบว่า รูปแบบการบริหารการพัฒนาการพึ่งตนเองและการปรับตัวของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่สร้างขึ้นมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มีคะแนนเฉลี่ยรายด้านและโดยรวมเท่ากับ 86.19 ถึง 94.52 และ 89.46 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 75 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริพร บุญพา (2562) พบว่ารูปแบบการบริหารการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยรายด้านร้อยละ 90.00 ถึง 92.14 และค่าเฉลี่ยโดยรวมร้อยละ 90.89

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ได้รูปแบบการบริหารที่มีชื่อว่า “รูปแบบ CHAN-RELATE” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ องค์ประกอบของรูปแบบ 7 ด้าน และกระบวนการขับเคลื่อนรูปแบบ ใช้วงจรคุณภาพเดมมิง ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ประกอบด้วย องค์ความรู้หลักที่ได้จากการวิจัย องค์ความรู้เชิงนวัตกรรม: รูปแบบ “CHAN-RELAT องค์ความรู้เชิงกระบวนการ (Process Knowledge) การตกผลึกองค์ความรู้ใหม่ (Knowledge Crystallization) และการนำองค์ความรู้ไปใช้เชิงทฤษฎีและปฏิบัติ ดังนี้

องค์ความรู้หลักที่ได้จากการวิจัย (Core Knowledge)

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถสรุปเป็น 3 มิติหลัก ดังนี้

1. มิติการบริหารเชิงมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) โรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนในระดับสูงล้วนใช้ แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) 2) การเปิดโอกาสให้ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมิน ทำให้เกิด “ความเป็นหุ้นส่วน (Partnership)” 3) องค์ความรู้ยืนยันว่า “การสร้างสัมพันธ์ชุมชนที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการบริหารที่เปิดกว้าง โปร่งใส และไว้วางใจกัน”

2. มิติความสัมพันธ์ทางสังคมและทุนทางสังคม (Social & Trust Capital) ได้แก่ 1) ความไว้วางใจ (Trust) และความจริงใจ (Sincerity) เป็นฐานรากของความสัมพันธ์ทั้งหมด 2) การปฏิสัมพันธ์ของครูและผู้บริหารกับคนในชุมชน — เช่น การเยี่ยมบ้าน การร่วมงานบุญ การบริการพื้นที่โรงเรียนทำให้โรงเรียนกลายเป็น “ศูนย์กลางของชุมชนแห่งความไว้วางใจ” และ 3) ส่งผลให้ชุมชนพร้อมสนับสนุนโรงเรียน ทั้งด้านทรัพยากร ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3. มิติการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Partnership) ได้แก่ 1) โรงเรียนและชุมชนต้องมี “เป้าหมายร่วมกัน” (Shared Goals) เช่น การพัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองดีของท้องถิ่น 2) ความสัมพันธ์ที่แท้จริงไม่ใช่กิจกรรมเฉพาะกิจ แต่เป็น “ความร่วมมือระยะยาว” ที่พัฒนาไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง 3) ดำเนินการให้สอดคล้องกับ SDG 17: Partnership for the Goals ที่เน้น “ความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน”

องค์ความรู้เชิงนวัตกรรม คือ รูปแบบ “CHAN-RELATE”

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้สร้างนวัตกรรมการบริหารที่มีชื่อว่า CHAN-RELATE Model เป็นกรอบแนวคิดใหม่ที่สะท้อนกระบวนการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างเป็นระบบ คือ **องค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน** ได้แก่

C – Communication: การสื่อสารและประชาสัมพันธ์โรงเรียนอย่างโปร่งใส

H – Hospitality: การให้บริการชุมชนด้วยไมตรีจิต

A – Activity Participation: การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

N – Networking & Support: การให้ชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนโรงเรียน

R – Role of School Board: บทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

E – Empathy & Trust: การสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคม

L – Long-term Development: การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนร่วมกัน

และจุดเด่นเชิงองค์ความรู้ ที่แสดงถึง “วงจรความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกัน” เริ่มจากการสื่อสาร → สร้างความไว้วางใจ → นำไปสู่การร่วมมือและพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการเชื่อมโยงแนวคิด *School-Community Relations, Participatory Management, และ PDCA Quality Cycle* เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้เชิงกระบวนการ (Process Knowledge)

CHAN-RELATE ดำเนินงานด้วย **วงจรคุณภาพ PDCA** (Plan → Do → Check → Act)

ซึ่งสะท้อนว่า “การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด” กล่าวคือ **Plan:** ร่วมคิดร่วมวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดเป้าหมายร่วมกับชุมชน **Do:** ร่วมปฏิบัติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย **Check:** ร่วมตรวจสอบและประเมินผลอย่างโปร่งใส และ **Act:** ร่วมพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นี่คือการเปลี่ยน “กิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน” ให้กลายเป็น “ระบบการบริหารความสัมพันธ์ชุมชน”

การตกผลึกองค์ความรู้ใหม่ (Knowledge Crystallization)

จากการวิเคราะห์ทั้งหมด องค์ความรู้ใหม่ที่ตกผลึกได้คือ “การสร้างสัมพันธ์ชุมชนของโรงเรียน ประถมศึกษาอย่างยั่งยืน ต้องอาศัยการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนด้วยความไว้วางใจ ความโปร่งใส และเป้าหมายร่วมกัน โดยมีวงจร PDCA เป็นกลไกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง” หรือสรุปเป็นสูตรแนวคิดเชิงระบบได้ว่า

Sustainable School-Community Relationship = Participatory Management + Trust-Based Social Capital + Continuous PDCA Development

การนำองค์ความรู้ไปใช้เชิงทฤษฎีและปฏิบัติ

1. เชิงทฤษฎี ผลวิจัยนี้ต่อยอดแนวคิด *School-Community Relations Theory* โดยเพิ่มมิติของ *Trust Capital* และ *Continuous Development* เข้ามาเป็นปัจจัยเชื่อมโยง
2. เชิงปฏิบัติ รูปแบบ CHAN-RELATE สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการวินิจฉัยระดับความสัมพันธ์กับชุมชน การวางแผนกลยุทธ์การมีส่วนร่วม และการประเมินผลและปรับปรุงความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบ CHAN-RELATE ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยและวางแผนโดยใช้กรอบแนวคิด 7 องค์ประกอบ (C-H-A-N-R-E-L) เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและประเมินสภาพความสัมพันธ์กับชุมชนของตนเอง เพื่อระบุจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา
2. ผู้บริหารสถานศึกษา นักวิชาการ นักวิจัยสามารถประยุกต์ใช้วงจร PDCA ในการดำเนินงานการขับเคลื่อนการสร้างสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการวางแผน (Plan) โดยเชิญตัวแทนชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษามาร่วมกำหนดเป้าหมายและกิจกรรม โดยอาจเน้นพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ (Communication) และการให้บริการชุมชน (Hospitality) ก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นด้านที่ยังมีโอกาสนในการพัฒนาและสร้างผลกระทบเชิงบวกได้อย่างรวดเร็ว
3. ผู้บริหารและครูสามารถนำรูปแบบ CHAN-RELATE ไปพัฒนาทักษะการสื่อสารสมัยใหม่ โดยเฉพาะการใช้สื่อดิจิทัล (เช่น Facebook, Line Official Account) ในการสร้างภาพลักษณ์เชิงรุกและสื่อสารกับผู้ปกครองรุ่นใหม่อย่างสม่ำเสมอตามแนวทางที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการนำรูปแบบ CHAN-RELATE ไปทดลองใช้จริงในโรงเรียนนาร่องที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล, โรงเรียนขนาดใหญ่ในเมือง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ผู้วิจัยทำงานร่วมกับโรงเรียนและชุมชนอย่างใกล้ชิดเพื่อติดตาม
2. ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อสร้างและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling - SEM) เพื่อทดสอบอิทธิพลขององค์ประกอบในรูปแบบ CHAN-RELATE ที่มีต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครอง หรือระดับการสนับสนุนทรัพยากรจากชุมชน

3. การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลจากมุมมองของผู้บริหารเป็นหลักการวิจัยในอนาคตควรศึกษาเรื่องเดียวกันนี้จากมุมมองของฝั่งชุมชนด้วย เช่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและนำมาเปรียบเทียบมุมมองที่อาจแตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจพลวัตของความสัมพันธ์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จารุภา ทรัพย์มี. (2560). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].
- ชัยพงษ์ ไทยเพชรกุล. (2567). รูปแบบการบริหารการพัฒนาการพึ่งตนเองและการปรับตัวของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยพะเยา]. ฐานข้อมูลคลังปัญญาดิจิทัล มหาวิทยาลัยพะเยา (UP Digital Collections: UPDC).
- ธีระ รุญเจริญ. (2554). ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- นพธิ หอมชื่นชม. (2564). การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม. *วารสารบริหารการศึกษา มศว SWU Educational Administration Journal*, 19(36).
<https://ejournals.swu.ac.th/index.php/EAJ/article/view/14789>
- นฤมล เส็งวัฒน์. (2564). สภาพการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2. [บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร].
- นาวัน แกละสมุทร. (2562). การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- พินิจดา วีรชาติ. (2552). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ยุทธนา เกื้อกุล. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].
- รัตนา กาญจนพันธุ์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Bartol, K. M., and Martin, D. C. (1997). *Management*. (2nded.). New York: McGraw-Hill.
- Heinz Wehrich, Harold Koontz. (1993). *Management, A Global Perspective*. 10th (ed.), McGraw-Hill.
- Holt, R. C. (1993). Very Simple Classification Rules Perform Well on Mostly Commonly. Used Datasets. *Machine Learning*, 11(1).
- Simon, H. A. (1950). *Administrative Behavior*. New York: McMillan.